

# DĚJINY STAVITELSTVÍ A ARCHITEKTURY

007\*ŘÍM \* sestavil \*Aleš Student / Igor H. Krčmář

# ŘÍM

## antický

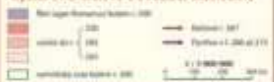
- 8. stol.př.n.l. AŽ 476 n.l. - Latium ve střední Itáli.
  - Město Řím založeno 753 př.n.l.
- 1\***KRÁLOVSKÁ** doba - 8.-6. stol.př.n.l. Městský stát s vládou etruských králů
  - 2\***ŘÍMSKÁ REPUBLIKA** - 509 - 31 př.n.l. Senát. Punske války, dobytí Kartága (146 př.n.l.) a dobytí Řecka
- 3\***ŘÍMSKÉ CÍSAŘSTVÍ** - 30 př.n.l. - 476 n.l. Výrazný vliv helénistického umění. Největší území za Traiana (98-117 n.l.)



KMENOVÉ OSÍDLĚNÍ ITÁLIE DO III. STOL. PR. N. L.



SJEDNOCENÍ ITÁLIE ŘÍMEM



ŘÍMSKÉ VÝBOJE VE III. A II. STOL. PR. N. L.



ROMA (ŘÍM)



ŘÍMSKÁ ŘÍŠE OD I. STOL. PR. N. L.



# DRUHY STAVEB

**CHRÁM ŘÍMSKÝ** – vysoká podezdívka, vnější sloupořadí, které většinou vytvářelo ochoz (peristylos), uzavřený vnitřní prostor, tvořený předsíní (pronáos), vlastní celou (náos) a popř. i zadní síní (epináos)

- \* **CHRÁM PODÉLNÝ PÓDIOVÝ TYP** - vysoká podezdívka, schodiště z průčelí, nástup zdůrazněn sloupovým portikem, boční stěny většinou s polosloupky, cela někdy klenutá. Mohou být i dvě cely nebo čtvercové se dvěma nebo třemi celami
- \* **CHRÁM CENTRÁLNÍ** - většinou kruhová cela a sloupový ochoz, někdy sloupový portikus. Půdorys kruhový nebo osmiúhelný

# DRUHY STAVEB

## VEŘEJNÉ BUDOVY

**Basiliky** - velkoprostorové stavby pro obchod a veřejná jednání

**Lázně** - monumentální stavby pro rekreaci a vzdělání

**Divadla** - půlkruhový půdorys

**Amfiteátry** - oválný nebo eliptický půdorys a stupňovité hlediště.

**Cirky** - půdorys řeckého hippodromu, stupňovité hlediště

## OBYTNÉ BUDOVY

**Dům římský atriový (domus)** - atrium s krbem, vestibul, ložnice,  
jídelna, pracovna, kuchyně a koupelna

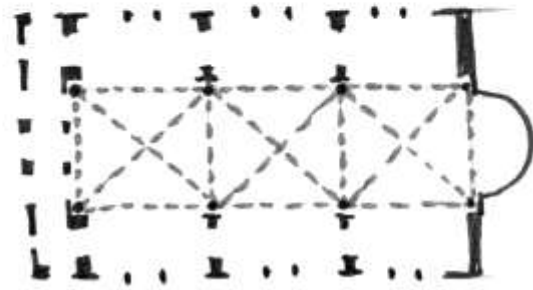
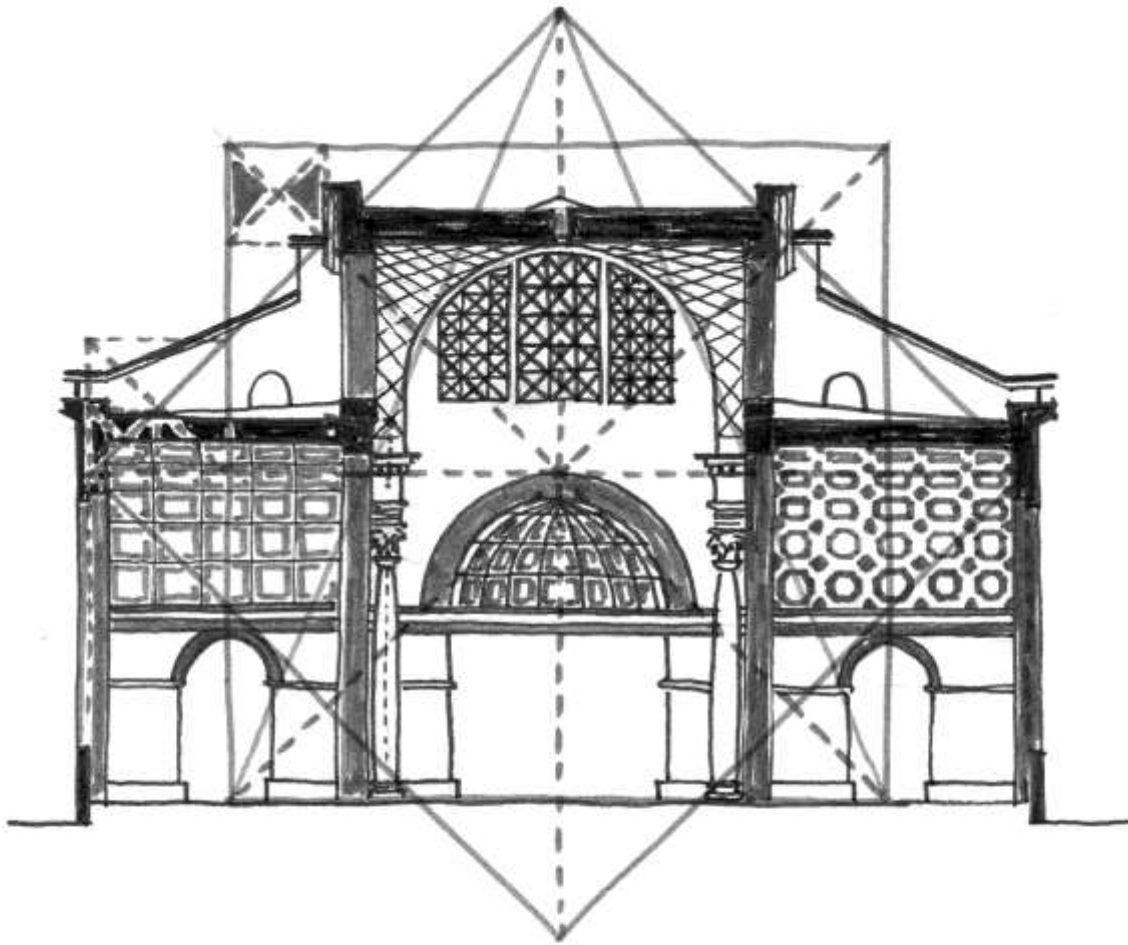
**Činžovní domy (insula)** - 3 až 4 patrové v souvislých blocích

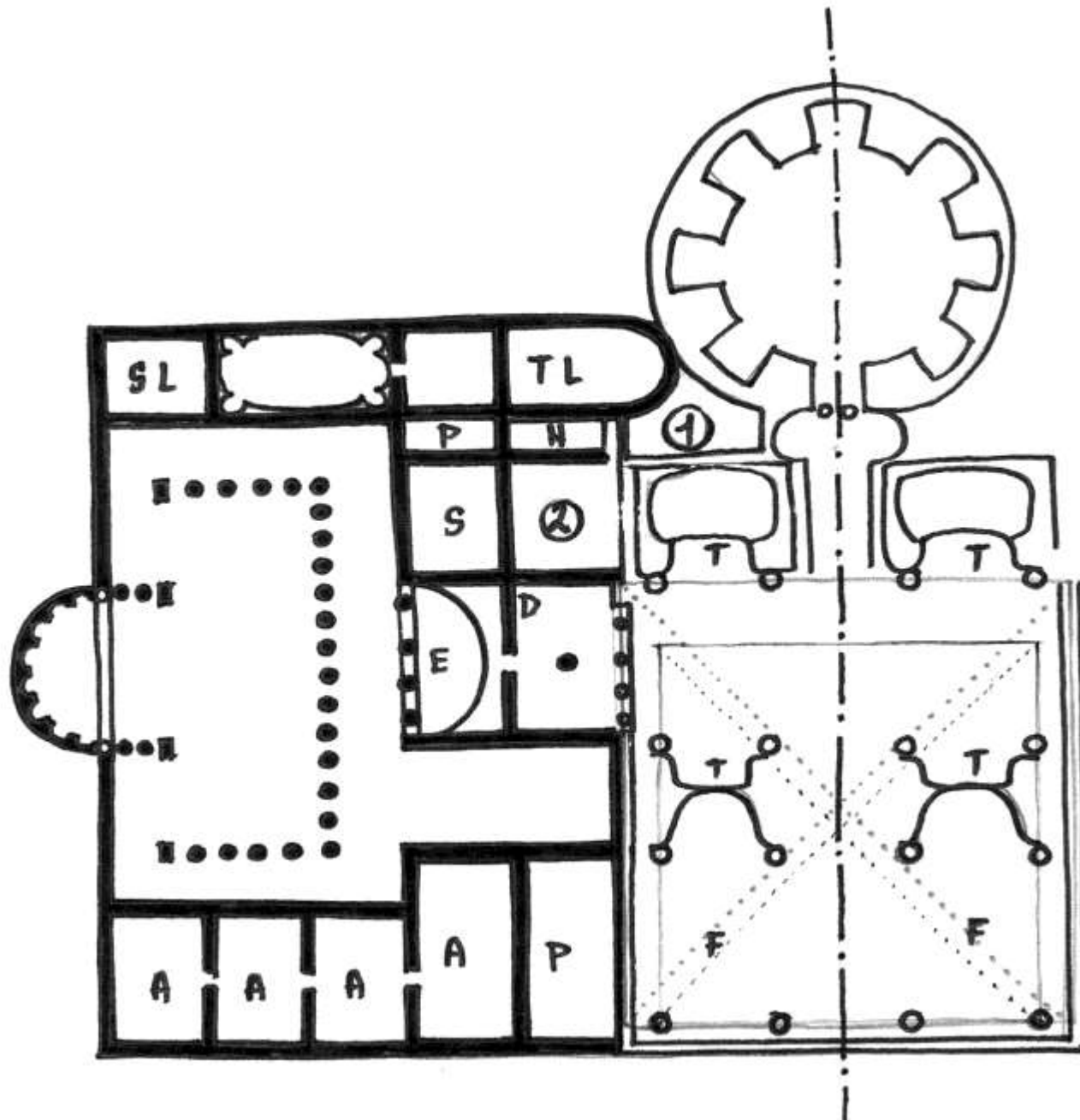
**Villa rustica** - venkovská vila pro příležitostný pobyt

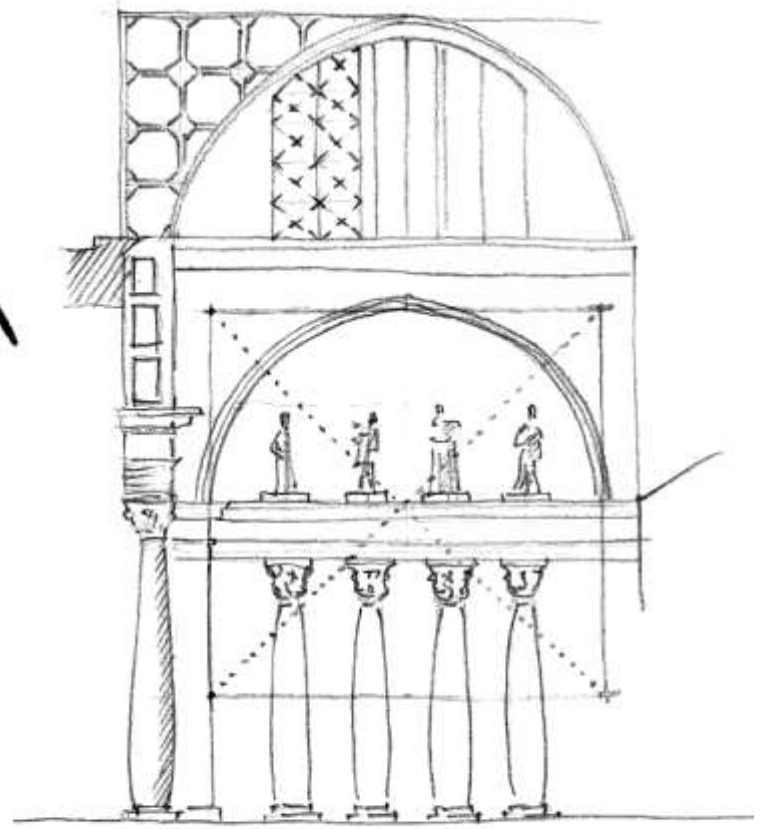
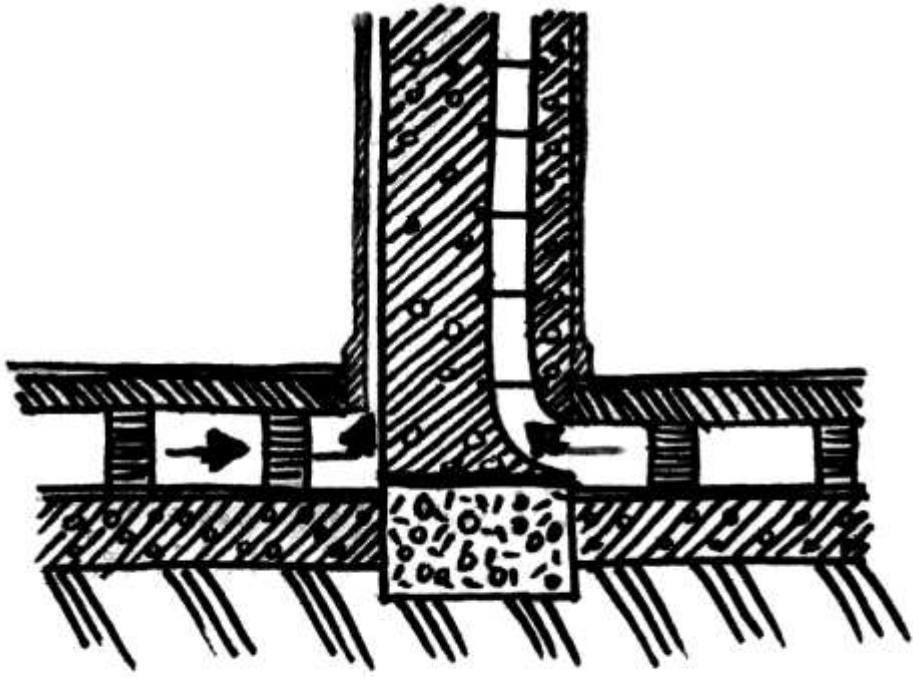
**Villa suburbana** - předměstská vila pro příležitostný pobyt

**Villa urbana** - městská vila pro stálý pobyt

**Císařské paláce** - komplexy budov imperátorů













# DRUHY STAVEB

**OSTATNÍ STAVBY** - Triumfální oblouky, triumfální sloupy a trofeje - na veřejných prostranstvích

**OPEVNĚNÍ** - kamenné nebo cihelné hradby. Opevnění hranic říše – limes

**POHŘEBNÍ ARCHITEKTURA** - Pohřbívalo se podél cest. Pohřbívalo se do země, kolumbaria, hrobky, mauzolea, katakomby

**INŽENÝRSKÉ STAVBY** – Silnice (80-90 tis.km, 3-10 m široké), mosty a akvadukty (arkády na pilířích), kanalizace, přístavy, majáky, umělé kanály, cisterny

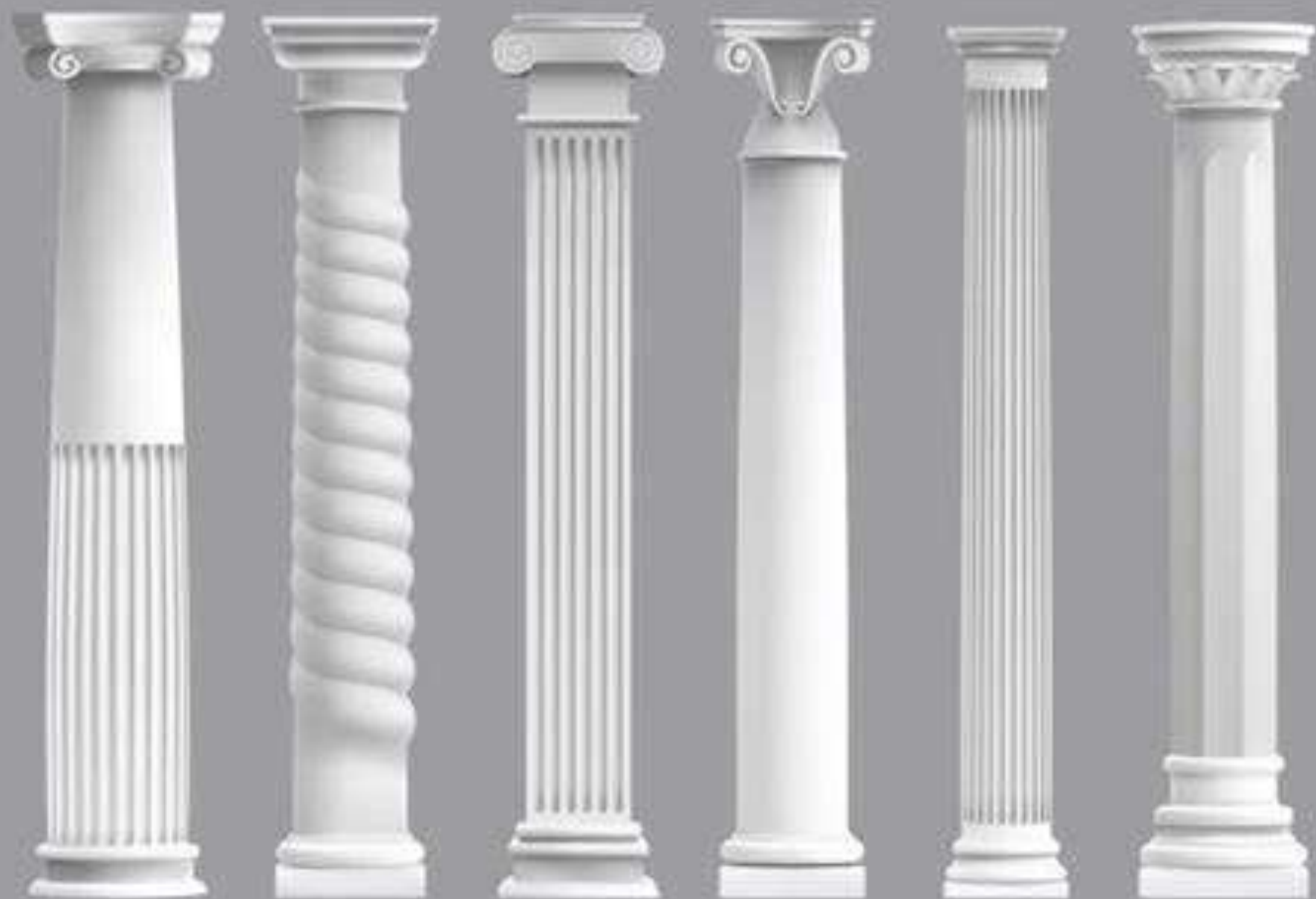




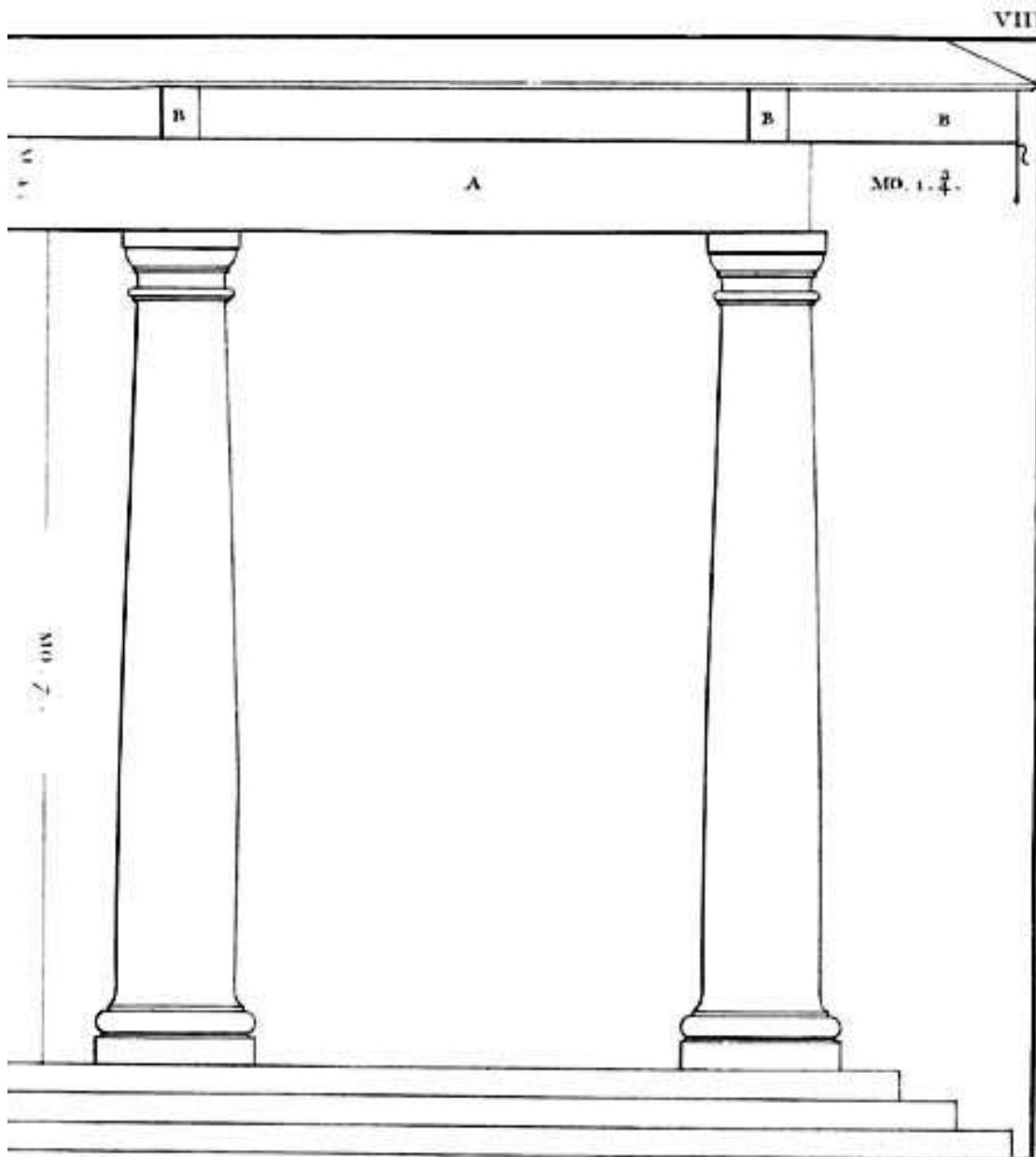


# CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY

- Základem **řecká estetika**
- Jasně rozlišení mezi **formou** (pulchrum) a **účelností** (dekorum)
  - Formování **vnitřního prostoru**
    - Používání **litého zdiva**
  - Kombinace **architrávového** a **archivoltového** systému
    - Používání **kleneb** a **kupolí**
- Sloupové římské řády: **toskánský, římsko - dórský, římsko - iónský, římsko - korintský, kompozitní**
  - **Superpozice** řádů v **patrovém** řádu
    - **Vysoký** (kolosální) řád







Toskánský řád – sloupy s patkou, hladké, proporčně silnější ( i entasis), větší rozestup, ...  
 (setkáme se s nimi i později v renesanci)

# STAVEBNÍ MATERIÁL

- **HLÍNA** – cihly nepálené i pálené (délka 25 cm a více, výška 4-6 cm)
  - **DŘEVO** – stropy, bednění kleneb
  - **KÁMEN** – svislé nosné konstrukce, klenby, kupole
  - **TERAKOTA** – střešní tašky, obklady, dlažby
  - **ŠTUK** – omítky
- **PULVIS PUZZUOLANUS** - pucolán, vulkanický hlinitokřemičitan - hydraulická přísada do vápenné malty

# KONSTRUKCE

## •SVISLÉ NOSNÉ ZDIVO KAMENNÉ

- ✓ **OPUS ISODOMUM** – vazba z pravidelných stejně vysokých kvádrů
- ✓ **OPUS PSEUDOISODOMUM** – vazba z nestejně vysokých kvádrů
- ✓ **OPUS RUSTICUM** – bosované zdivo s hrubě přitesaným lícem
- ✓ **OPUS MIXTUM** - líc z tesaného kamene a vnitřek z emplektonu nebo lomového kamene

## ZDIVO CIHELNÉ

- ✓ **OPUS MIXTUM** - líc z cihel a vnitřek z emplektonu nebo lomového kamene
- ✓ **OPUS RETICULATUM** – uhlopříčná dekorativní síť cihelných jehlanů o čtvercové základně
- ✓ **OPUS SPICATUM** – šikmo kladené cihly ve tvaru zrn v obilném klasu

# KONSTRUKCE

## •SVISLÉ NOSNÉ

**ZDIVO LITÉ (concretum)** - opus emplekton, směs malty a kamenné  
či cihelné drti

**PILÍŘE** – většinou kamenné

**SLOUPY**– kamenné z válcových tamburů.,  
zděné po obvodě z cihelných tvarovek a uvnitř emplekton,  
někdy omítané



# KONSTRUKCE

## •VODOROVNÉ NOSNÉ

**KLENBY** – velmi často používané:

- ✓ **VALENÁ** - půlkruhová, převzatá od etrusků, průběžná ložná spára, pateční a vrcholový klenák. Též žebra a emplekton
- ✓ **KŘÍŽOVÁ** – průnik dvou valených kleneb - čelní oblouky jsou půlkruhové a diagonální oblouky jsou eliptické. Též žebra a emplekton
- ✓ **KUPOLE** – někdy odlehčena kasetováním nebo použitím dutých tvarovek
- ✓ **ROVNÁ KLENBA** – při uplatnění klenáků
- ✓ **KONCHA** – čtvrtkruhová klenba nad půlkruhovým nikovým výklenkem

# TEORIE

- Marcus **VITRUVIUS** Pollio (88-26 př.n.l.) - "Deset knih o architektuře"
- **FRONTINUS** (40-103 n.l.) - vykonával dozor nad stavbami římských akvaduktů

# URBANISMUS

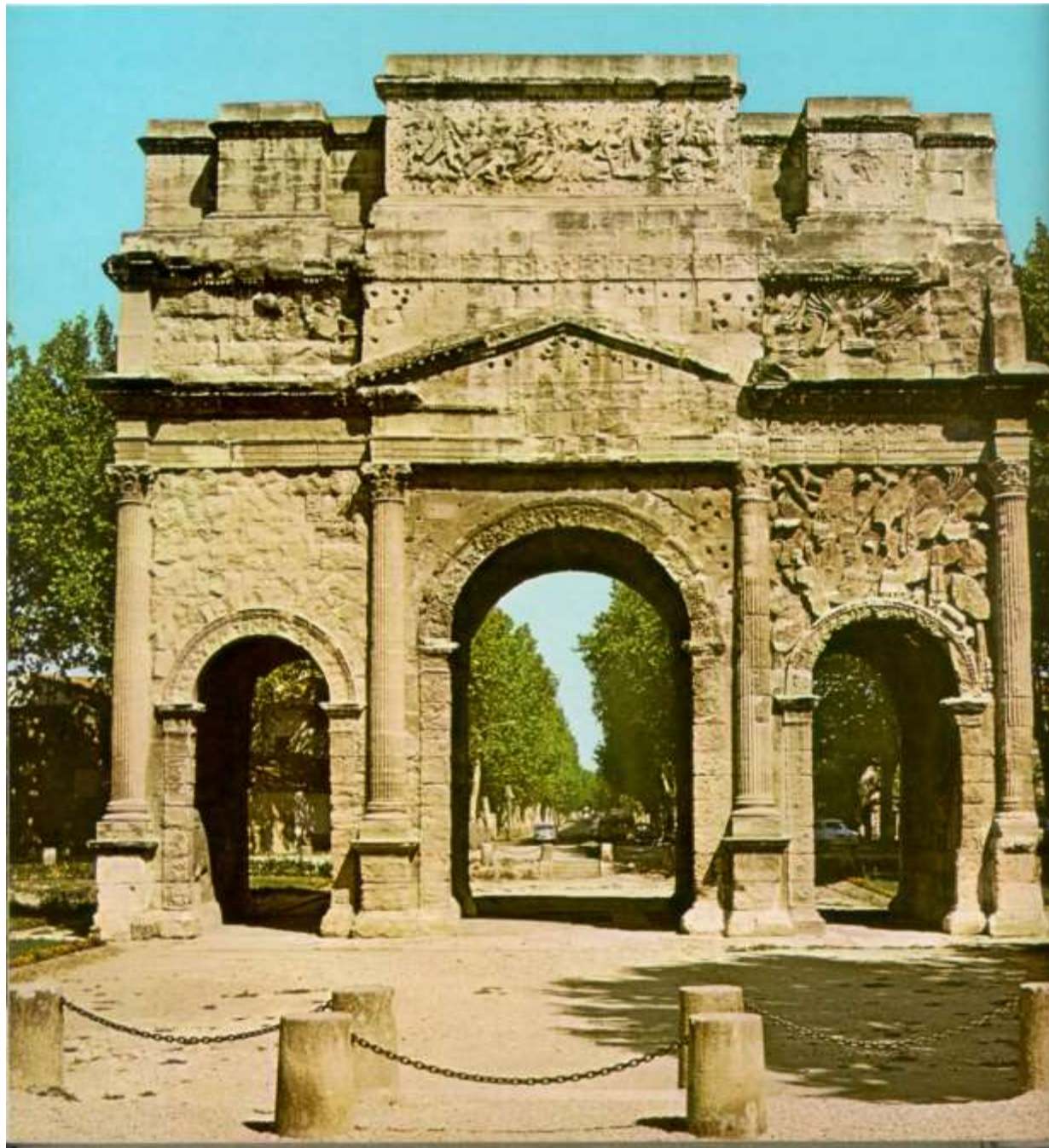
- Základem urbanismu - **castrum** (vojenský tábor)
- **Obrys čtvercový nebo blížký čtverci** - pravidelná síť ulic s dvěmi hlavními ulicemi (cardo a decumanus). hlavní náměstí na křížení - forum



# VÝZNAMNÉ STAVBY

(výběr některých staveb)

001 \* vítězný oblouk  
v Orange  
(rekonstruovaný za  
Tiberia)  
Původně dřevěný





002 \* Maison carré v Nimes (16 př.n.l.)

Chrám na počest císaře Augusta. Rozdíly řeckého a římského chrámu – zvýšené pódium (obdoba stylobatu) se schodištěm, rozlehlý portikus s korintskými sloupy a chybějícím epistodem. Bílý vápenec.



003 \* Trajánův oblouk  
(114n.l.)  
Spojuje Brindisi s Římem



004 \* Koloseum (dokončeno 82 n.l. Domiciánem)  
Amfiteátr pro 40.000 míst k sezení a 5.000 míst na stání. Typické římské konstrukce – klenby z lehkých materiálů a stěny tvoří řady arkád



004a \* Koloseum (dokončeno 82 n.l. Domiciánem)  
Vnitřní prostor

005 \* Titův vítězný  
oblouk (cca 90 n.l.)



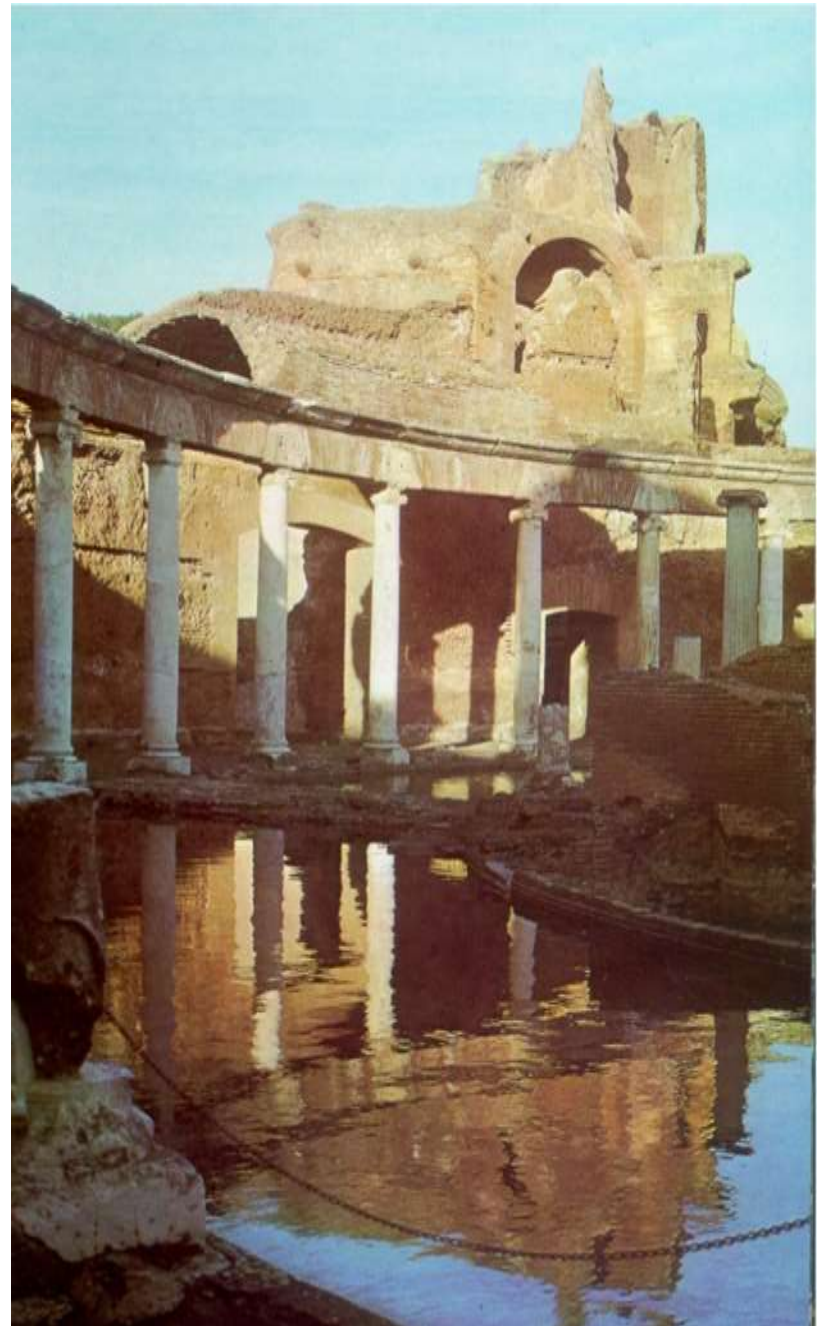


006 \* Hadriánova vila (118-138 n.l.) Tibura (dnes Tivoli)



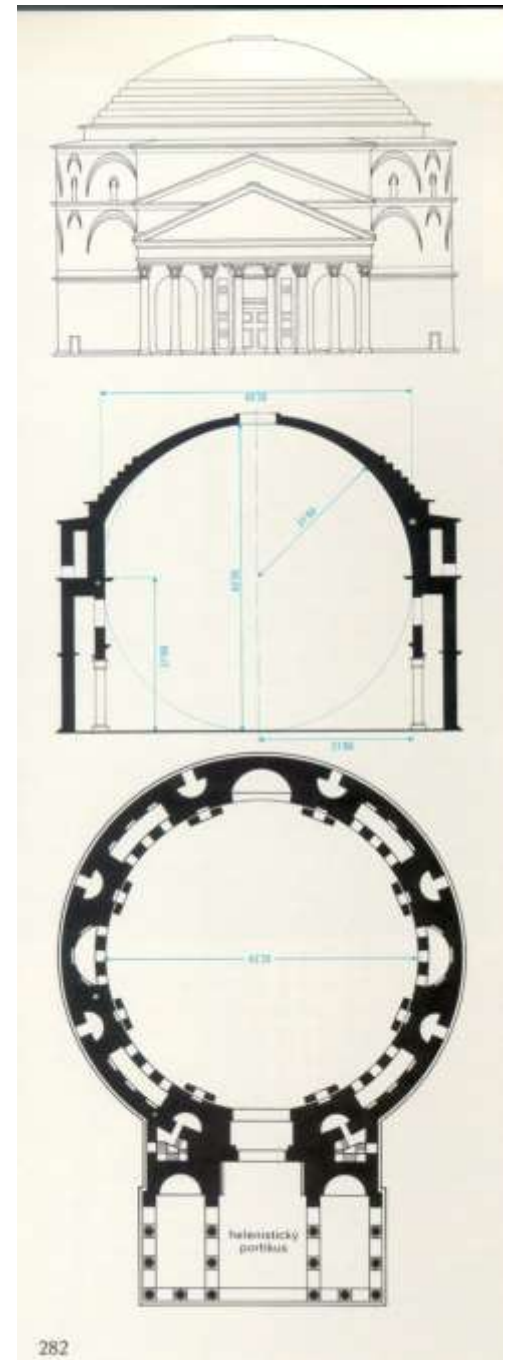


007 \* Hadriánova vila  
Paláce, dvě knihovny, dvoje lázně,  
tři divadla, stadion, nádrž





008 \* římský PANTEÓN





008a \* římský PANTEÓN



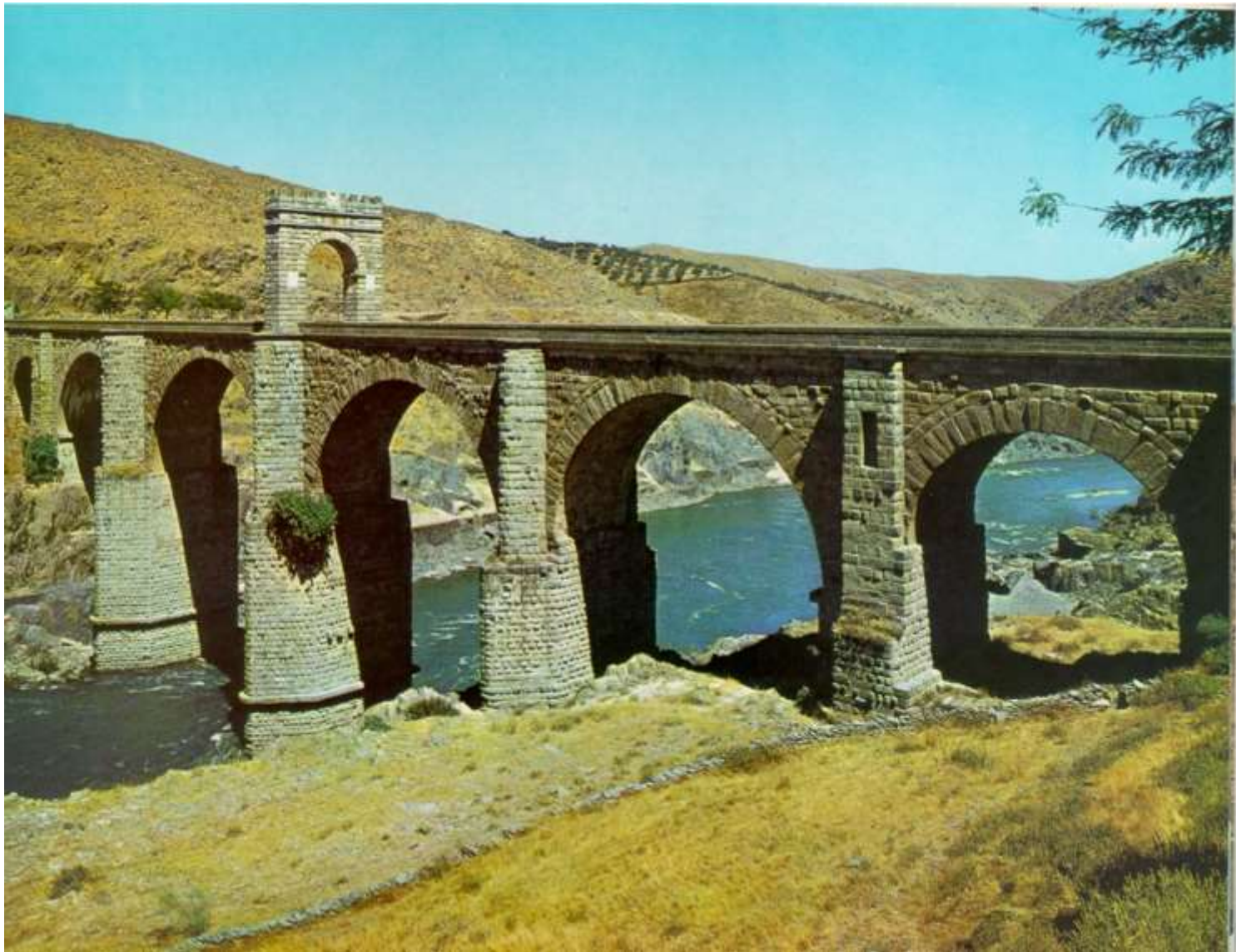
008b \* římský PANTEÓN  
Portikus se třemi řadami korintských sloupů z r.127 n.l.

008c \*  
římský PANTEÓN  
Výška stavby se rovná  
šířce 43,2 m a poloměr  
základny se rovná  
poloměru kupole 21,6 m





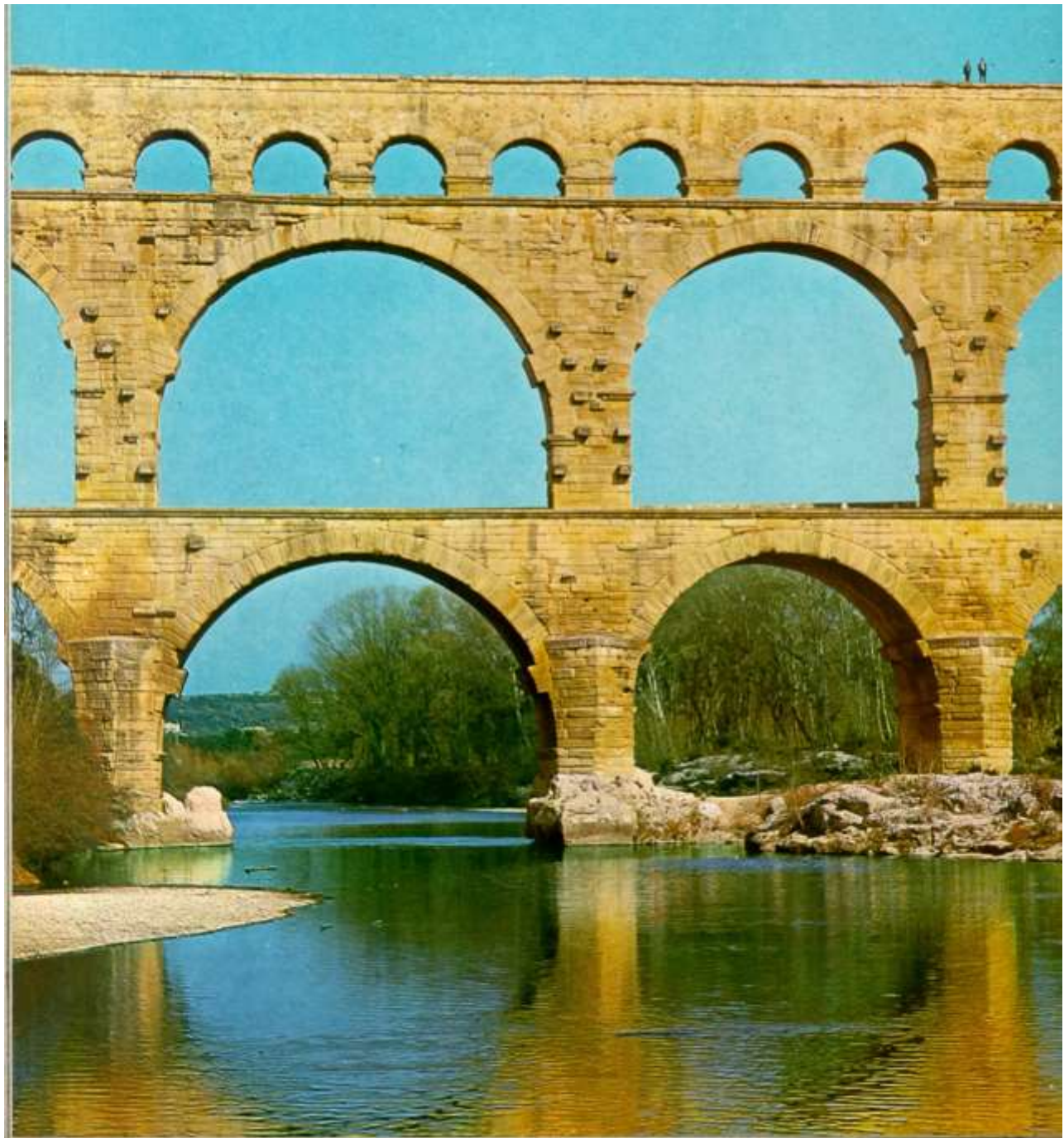
008d \* římský PANTEÓN  
Rovná klenba

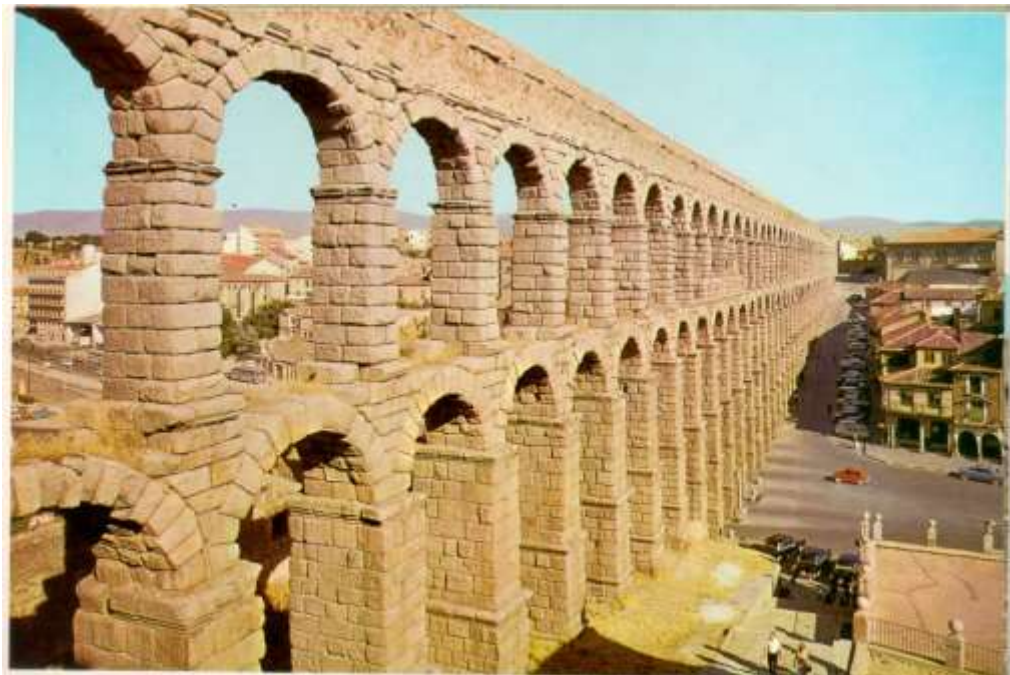


009 \* Alcántarský most v Cáceres (al-quantra = arabsky most)  
Délka 194 m nad řekou Tajo ve výši 70 m. Vítězný oblouk na středním pilíři je  
zasvěcen císaři Trajánovi



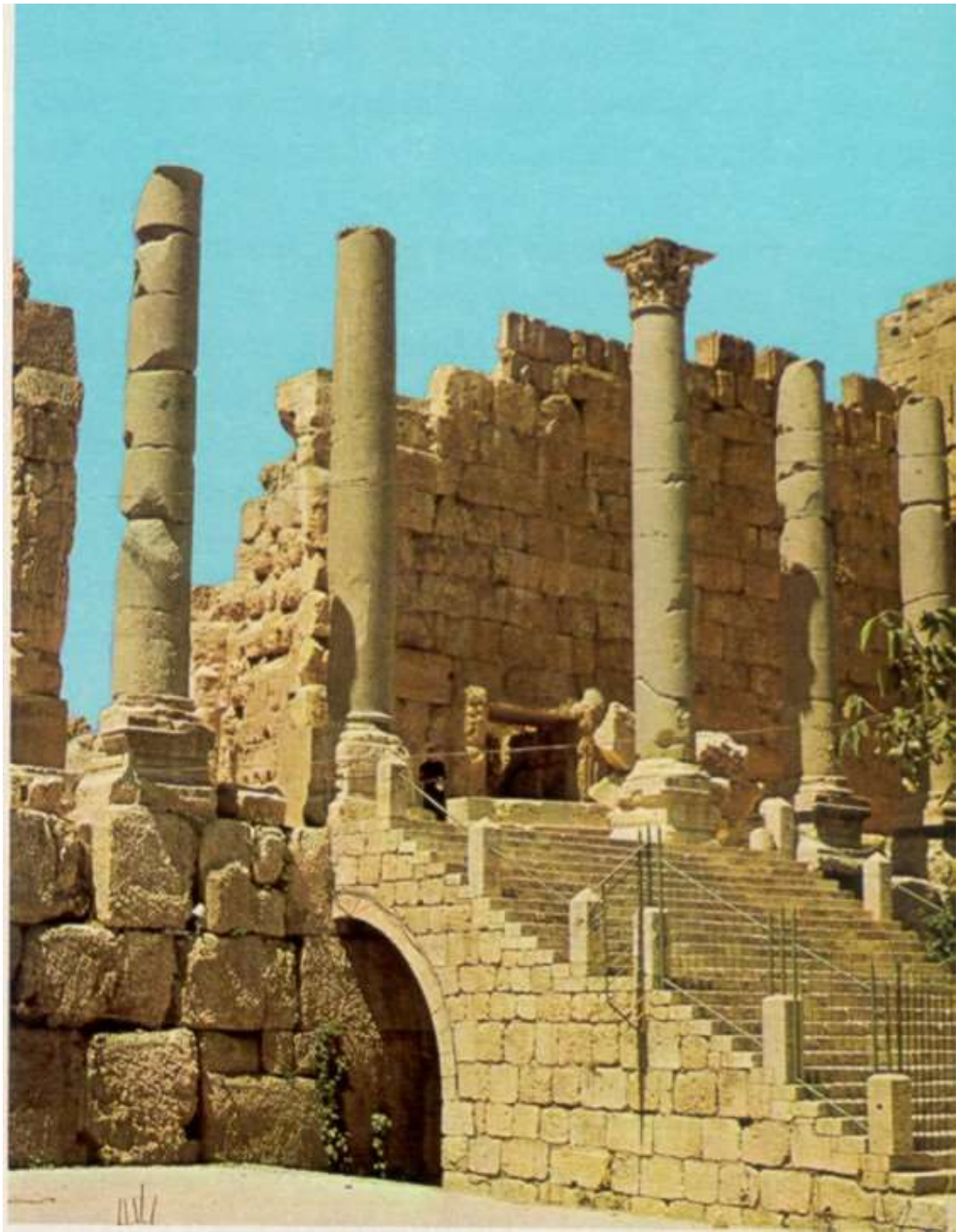
010 \* Gardský most –  
akvadukt (konec  
1.stol př.n.l.)  
Přiváděl vodu do  
Nimes, výška místy  
50 m



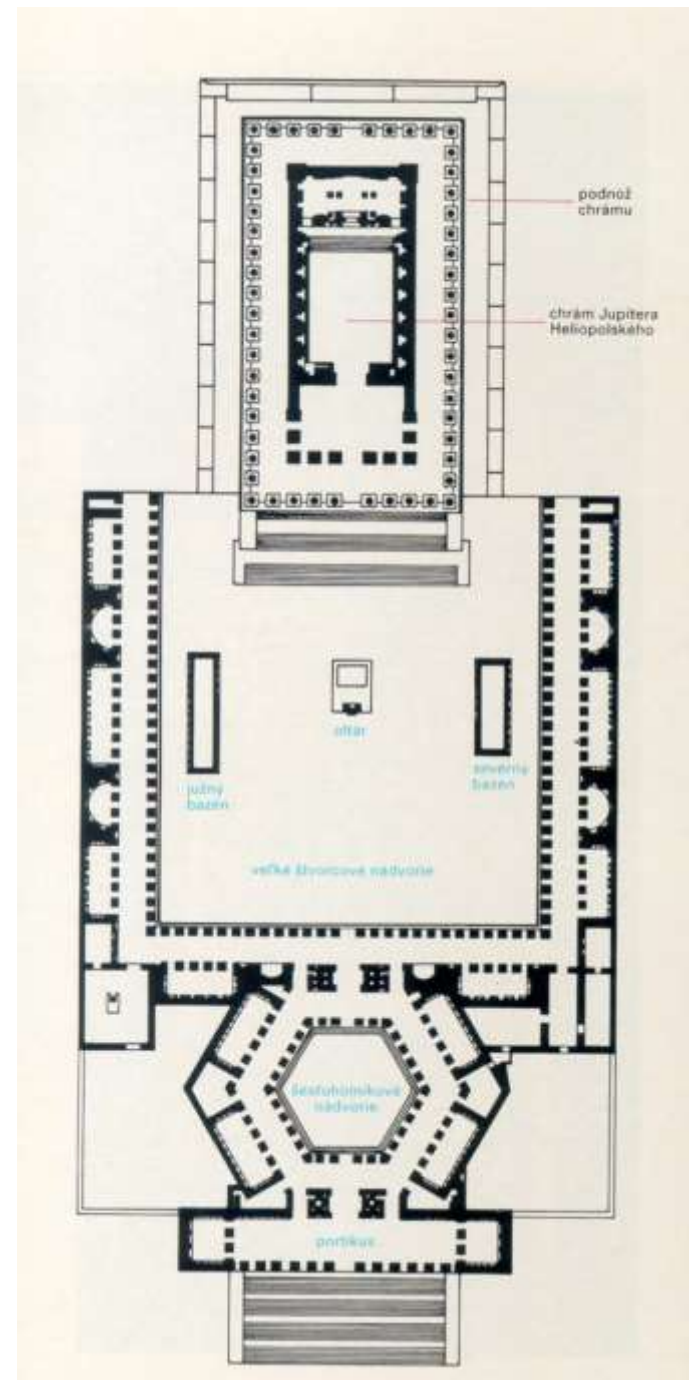


011 \* Akvadukt v Segovii  
Délka 118 m, výška až 56 m.  
Most Zázraků – protíná širé  
prostranství

012 \* Posvátné místo v Balbeku  
Schodiště zakončené portikem  
ústilo na šestiúhelníkové  
nádvoří

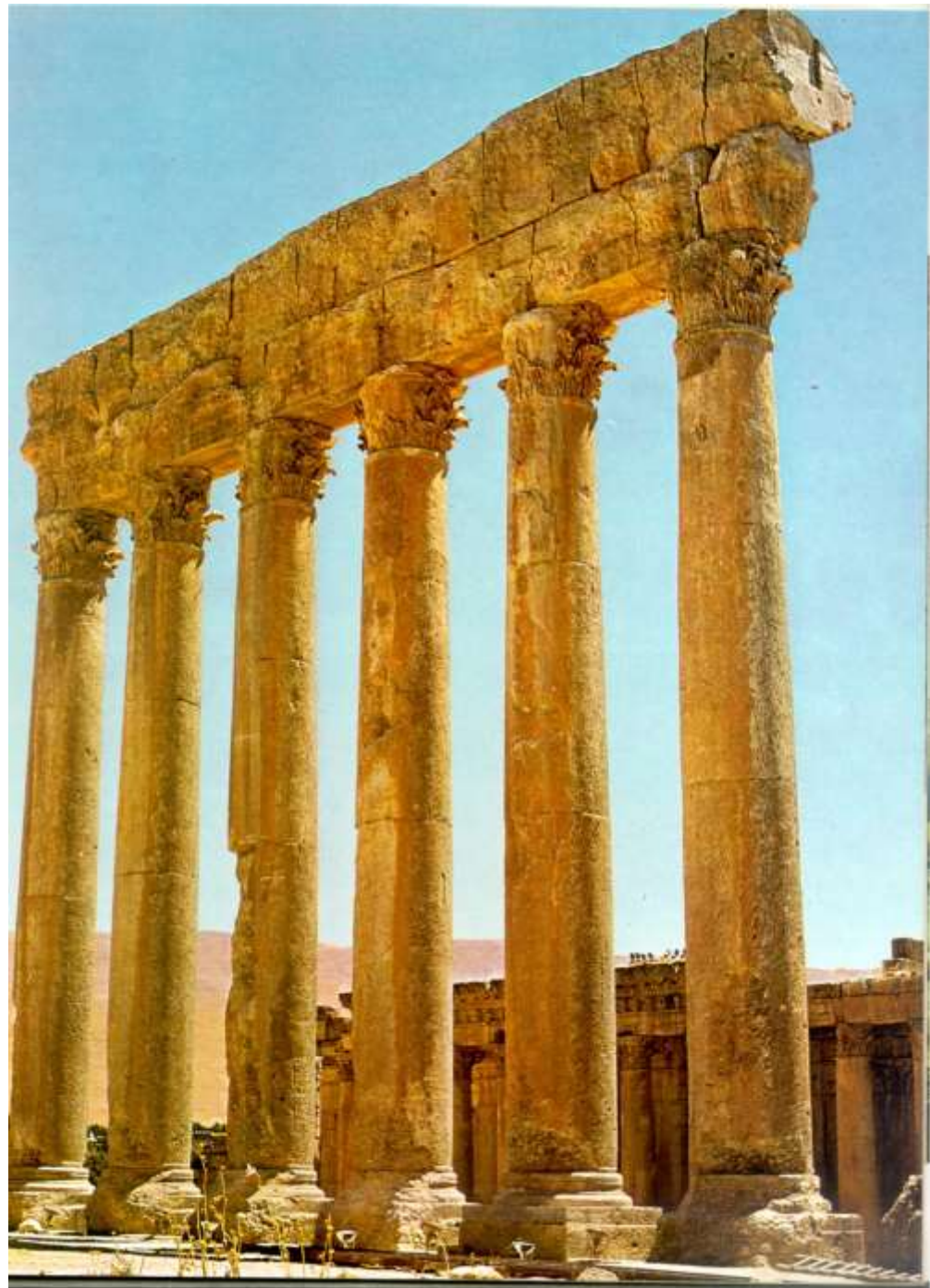


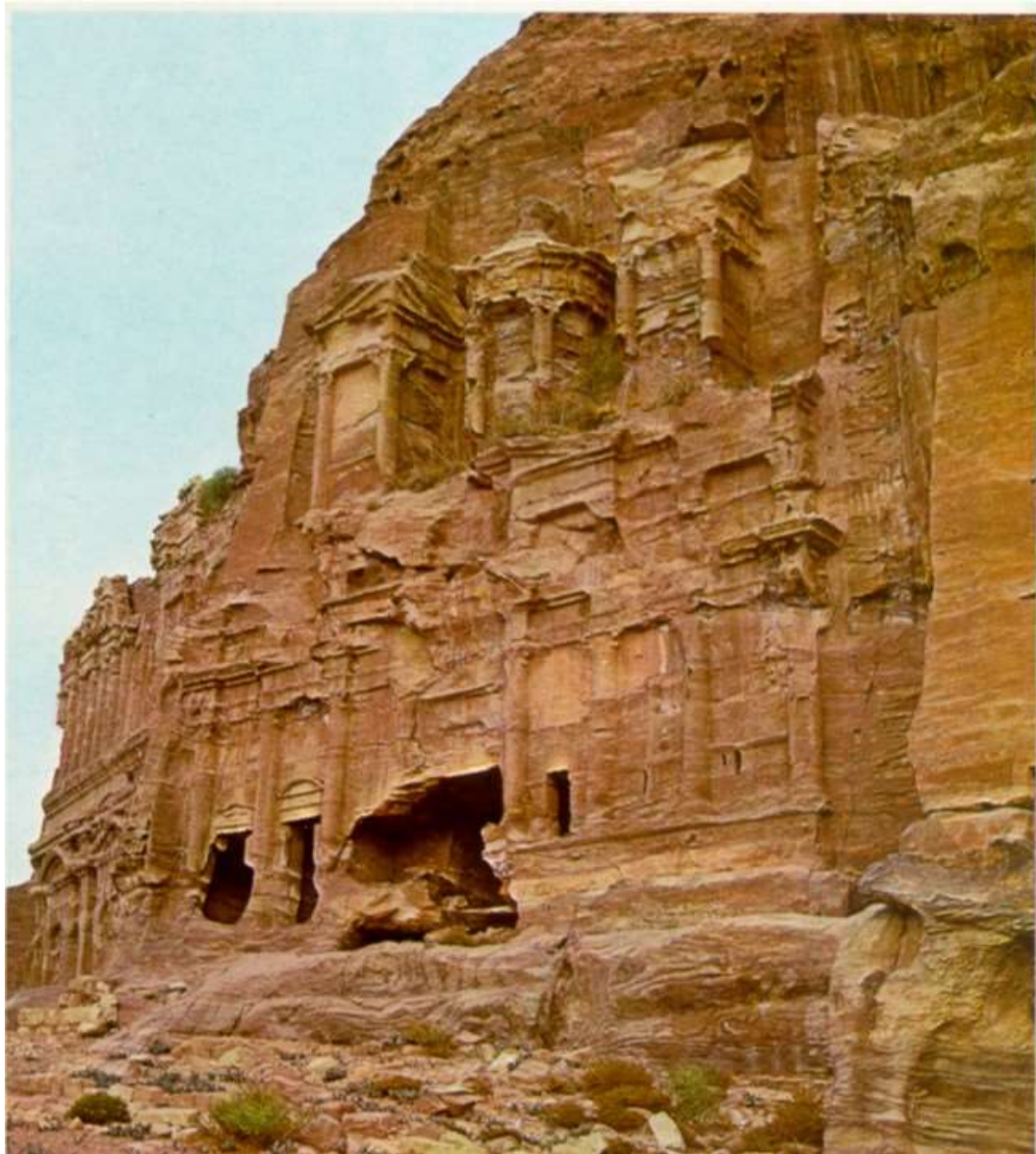
012a \* Posvátné místo v Balbeku  
Návrat k čistým formám řeckého klasicismu



013 \* chrám Jupitera Heliopolského  
(Balbek)

Římské pódium, ale reliéfy  
ztvárněné s helénskou jemností –  
východní provincie římského  
impéria si delší čas zachovávaly  
helénské tradice.





014\* skální chrám v Petře (Jordánsko)  
Zasvěcený bohyni ISIS, jednotlivé prvky nemají statickou funkci



015 \* Konstantinova (Maxentiova) bazilika na římském Fóru  
3 lodě, sedlová střecha a pod ní řada oblouků osvětlujících interiér



015a \* Konstantinova (Maxentiova) bazilika na římském Fóru





015 \* Konstantinův  
oblouk v Římě  
Prvky z  
nejrůznějších  
období  
(sloupy z doby  
Flaviovců,  
Sochy na nich z  
doby Trajána,  
medailóny za vlády  
Hadriána, reliéfy na  
antice za Marca  
Aurelia

